

М. Д. Мартенчук

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮВЕЛІРНОЇ СПРАВИ

У статті розглянуто компоненти, критерії, показники сформованості професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи. Проаналізовано методику дослідження за знаннєвим, діяльнісно-професійним, професійно-особистісним критерієм, що дозволили визначити рівні сформованості професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи. Розглядаються рівні професійно-творчої компетентності.

У подальшій роботі, вбачається побудова експериментальної моделі професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи.

Ключові слова: компетентність, професійно-творча компетентність, компоненти, критерії, показники, рівні сформованості, майбутній фахівець ювелірної справи.

Постановка проблеми. Система підготовки робітничих кадрів в Україні, що існує на сучасному етапі має бути приведена в більш сучасну й ефективну відповідність до потреб економіки країни та потреб у робочій силі в усіх професійних сферах. Саме професійна освіта виступає чинником, здатним створити стабільний запас кваліфікації робітника, що дасть змогу оперативно реагувати на швидкі зміни технології виробництва. Необхідним є оновлення та модернізація матеріально-технічної бази шляхом створення навчально-виробничих практичних центрів за галузевим принципом. Сьогодні в пошані ті держави, які в основу свого розвитку покладають не визискування природних ресурсів, а нові знання. Інтелект нашого українського народу, система освіти сьогодення такі, що дають змогу реалізувати цей потенціал.

Останнім часом ювелірна галузь набуває стрімкого розвитку. Безумовно, все більше уваги приділяється підвищенню якості та конкурентоспроможності ювелірних виробів [2, 6].

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у вивченні проблеми формування професійно-творчої компетентності в період підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності розглядаються у працях М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, С. Ю. Ніколаєвої, В. А. Семиченко, Ю. П. Азарова, В. І. Андрєєва, Н. В. Кузьминої, В. О. Сластьоніна, А. І. Щербаківа та ін. У них формулюється сутність поняття компетентності, його структура та місце в системі професійної підготовки фахівця, шляхи та засоби формування професійних якостей майбутнього випускника. Однак, обґрунтування процесу формування професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи до

останнього часу не було предметом спеціального дослідження, що і складає актуальність порушеної проблеми.

Мета статті – схарактеризувати структуру професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи.

Виклад основного матеріалу. З метою виявлення рівнів професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи, проаналізуємо табл. 1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури нами було з'ясовано поняття професійно-творчої компетентності. При цьому, ми виокремили компоненти цієї компетентності: професійні знання, практичні вміння й навички, особистісні якості. Для вимірювання цих компонентів нами було визначено відповідні критерії: знаннєвий, діяльнісно-професійний, професійно-особистісний з відповідними показниками. До кожного показника ми добирали відповідні методики дослідження, які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Компонент	Критерії	Показники	Методики дослідження
1. Професійні знання	знаннєвий	1) наявність знань із побудови основного та допоміжного обладнання; 2) обізнаність із правила ремонту й монтування ювелірних виробів; 3) володіння методами визначення дефектів і способи їх усунення; 4) володіння технікою побудови технічного креслення, малюнку, ескізу та їхнє виконання	метод «компетентних суддів» та спостереження тест «Художник-мислитель»
2. Практичні вміння і навички	діяльнісно-професійний	1) організація робочого місця; 2) виготовлення, монтування, ремонт ювелірних виробів; 3) правильне застосування навичок визначення та усунення дефектів; 4) вміння самостійно виконувати технічне креслення, малюнок, ескіз, які передбачені навчальною програмою	тести: «Організованість», «Які Ваші шанси на успіх у професійній діяльності?», «Інтелектуальна лабільність»
3. Особистісні якості	професійно-особистісний	1) мотивація досягнення результату щодо вироблення ювелірних прикрас; 2) цілеспрямованість на досягнення якісної ювелірної продукції; 3) самопізнання та набуття досвіду роботи в ювелірній справі; 4) наявність творчого потенціалу в ювелірній справі	«Діагностика стратегій досягнення мети», «Мотивація досягнення», «Мотивація схвалення», «Діагностика реалізації потреб у саморозвитку», «Оцінка рівня творчого потенціалу»

Вивчення професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи дозволяє виокремити такі компоненти: професійні знання, практичні вміння й навички, особистісні якості. Критеріями формування у студентів професійно-творчої компетентності виступили: знаннєвий (із показниками: наявність знань із побудови основного й допоміжного обладнання; обізнаність із правилами ремонту та монтування ювелірних виробів; володіння методами визначення дефектів і способи їх усунення; володіння технікою побудови: технічного креслення, малюнку, ескізу та їхнє виконання); діяльнісно-професійний (із показниками: організація робочого місця; виготовлення, монтування, ремонт ювелірних виробів; правильне застосування навичок визначення й усунення дефектів; вміння самостійно виконувати технічне креслення, малюнок, ескіз, які передбачені навчальною програмою); професійно-особистісний (із показниками: мотивація досягнення результату щодо вироблення ювелірних прикрас; цілеспрямованість на досягнення якісної ювелірної продукції; самопізнання та набуття досвіду роботи в ювелірній справі; наявність творчого потенціалу в ювелірній справі).

Теоретичні засади дослідження сутності професійно-творчої компетентності та її компоненти, показники й критерії оцінювання дозволили визначити рівні професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи, а саме: низький, середній, достатній, високий.

Для діагностики за *знаннєвим критерієм* ми провели спостереження за майбутніми фахівцями ювелірної справи разом із майстрами виробничого навчання та викладачами теоретичних предметів, використовуючи метод компетентних суддів і спостереження.

Ми спостерігали наступне: студенти з *низьким* рівнем знань здатні виконувати елементи простих завдань з підготовки робочого місця й інструмента до монтування обручки, виконувати прості завдання з підготовчих операцій (розмітка, правка, дифування та прокатування) під прямим керівництвом у структурованому середовищі; вони мають незначні загальні знання: про види інструментів для ювелірних робіт, про види напилків і надфілів, інструментів для виготовлення обручки, каблучки з кількістю деталей до 2-х, основи пожежної та електробезпеки. Навички навчання в таких студентів потребують структурованої підтримки.

Студенти із *середнім* рівнем знань мають обмежений обсяг навичок і незначні компетенції, які є загальними за характером, уміють облаштувати робоче місце, виконувати із застосуванням технологічної та конструкторсько-технологічної документації навчально-виробничі завдання, пов'язанні з підготовкою виробу до виготовлення обручки, каблучки з

кількістю деталей до 2-х і проводить часткове їх виготовлення. Вони спроможні орієнтуватися: в кольорових та дорогоцінних металах, послідовності виконання робіт з підготовки виробу до виготовлення обручки. Застосовують знання під керівництвом викладачів і майстрів виробничого навчання в контрольованому середовищі. Студенти, які мають *достатній* рівень знань, виконують завдання, пов'язані з підготовкою виробу до виготовлення обручки, планують та виконують за типовим алгоритмом навчально-виробничі завдання з підготовки до виготовлення каблучки з кількістю деталей до 2-х, кулон з кількістю деталей до 3-х. Вони обізнані з класифікацією дорогоцінних і кольорових металів, усвідомлено користуються технічною та технологічною документацією, виконують норми виробітку. Також вони здатні виконувати завдання під керівництвом викладачів, розробляти технічні креслення та ескізи. Такі студенти відповідають за своє навчання й мають обмежений досвід практики в конкретному аспекті роботи. Результат їхньої роботи відповідає якісним і кількісним показникам їхнього рівня кваліфікації, вони дотримуються норм витрат матеріалів (ресурсів).

Майбутні фахівці ювелірної справи з *високим* рівнем знань мають значні конкретні практичні знання, навички й уміння, пов'язані з підготовкою виробу до самостійного виготовлення обручки, каблучки з кількістю деталей до 2-х, кулону з кількістю деталей до 3-х. Такі студенти визначаються здатністю застосовувати спеціальні знання, вміння та навички вирішувати проблеми незалежно. Раціонально організовують робоче місце, дотримуються правил безпеки праці під час виконання робіт. Вони здатні до аналізу та самокерування у процесі навчання та мають практичний досвід як у звичайних, так і в непередбачуваних ситуаціях. Вільно користуються технічною та технологічною документацією, виконують вироби за власним ескізом, але складність цих виробів не перевищує професійні компетенції «ювелір (ювелір-модельєр)». Здатні до продуктивної співпраці в колективі [1, 57].

Також за знанневим критерієм провели тестування: «Художник-мислитель». Відповідно до ключа тесту, якщо (П) більше (Л), то у респондента переважає художній склад мислення.

Для діагностики рівнів професійно-творчої компетентності за *діяльнісно-професійним критерієм* ми використовували такі тестування: «Організованість», «Які Ваші шанси на успіх у професійній діяльності?», «Інтелектуальна лабільність».

Тест «Організованість» дозволив визначити рівень організованості кожного респондента. Результати були такі:

- майбутні фахівці ювелірної справи, що показали *високий* рівень дуже організовані: їй удома, їй на робочому місці завжди повний порядок. Хаос заважає їм працювати, тому завжди планують свою діяльність. Такі студенти пунктуальні, педантичні, їй на них завжди можна розраховувати;

- студенти, які показали *достатній* рівень, могли би бути організованими, однак їм не вистачає енергії та бажання. Їм притаманне відкладати справи, не люблять планувати;

- фахівці ювелірної справи із *середнім* рівнем організованості віддавали перевагу виконанню роботи з найменшими затратами зусиль. Порядок на своєму трудовому місці вони наводять лише тоді, коли працювати в хаосі вже просто неможливо;

- майбутні фахівці ювелірної справи з *низьким* рівнем знань не вміють і не бажають планувати свою діяльність, тому багато зробити не встигають і всюди постійно запізнюються. Звідси випливає, що професійна діяльність складається на низькому рівні.

Проаналізувавши результати тесту «*Які Ваші шанси на успіх у професійній діяльності?*», ми змогли виділити високий, достатній, середній і низький рівень студентів щодо можливості досягнення професійних успіхів.

Під час аналізу тесту «*Інтелектуальна лабільність*», ми змогли виявити високу, середню, низьку лабільність. Ця методика дає достатньо точний прогноз професійної придатності в ювелірному напрямі.

Діагностика за *професійно-особистісним критерієм* проводилася за такими тестами: «Мотивація досягнення», «Мотивація схвалення», «Діагностика стратегій досягнення мети», «Діагностика реалізації потреб у саморозвитку», «Оцінка рівня творчого потенціалу».

Апробація методики *діагностики мотивації* з питань професійної компетентності майбутніх ювелірів проводилося на базі Одеського навчально-виробничого центру «Академія ювелірного мистецтва». В експерименті брали участь майбутні фахівці, які тільки починали вивчати фахові предмети ювелірної справи. Це було зроблено для того, щоб рівень теоретичної підготовки та практичного досвіду респондентів у цьому напрямі був приблизно однаковим. Загалом було опитано 80 респондентів.

Слід відзначити, що результати тесту «мотивація досягнення» повинні були відобразити реальні рівні професійно-творчої компетентності, в другому тесті – «мотивація схвалення» – рівні, до яких прагнуть майбутні ювеліри.

Подальшим кроком нашої роботи було проведення тесту «*Діагностика реалізації потреб у саморозвитку*». Проаналізувавши відповіді на запитання тесту, ми дізналися, як майбутні фахівці ювелірної справи реалізують свої потреби в саморозвитку.

Підсумовуючи результати тестування «*Діагностика стратегій досягнення мети*», ми побачили, яка стратегія домінує в кожного майбутнього фахівця ювелірної справи. Було розглянуто такі стратегії: пасивна, активно-ригідна, активно-пластична.

З аналізу тесту, ми побачили, що здебільшого респонденти використовували активно-ригідні стратегії.

Наступним кроком нашого дослідження за професійно-особистісним критерієм було проведення тестування «*Оцінка рівня творчого потенціалу особистості*», яке дозволило нам визначити самооцінку особистісних якостей або частоту їх проявлення, які й характеризують рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців ювелірної справи [3, 65; 67; 464].

Висновок. На діагностувальному етапі, ми визначили первинний рівень сформованості професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи, що й дало підставу для організації цілеспрямованої роботи щодо формування їхньої компетентності на більш високому рівні, шляхом впливу на окремі компоненти цієї компетентності.

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в побудові експериментальної моделі формування професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників: за станом на 10 липня 2006 р. / Міністерство праці та соціальної політики. – Офіц. вид. – К. : Центр продуктивності, 2006. – 224 с.
2. Створення ефективної системи підготовки кваліфікованих робітничих кадрів для ювелірної галузі: зб. праць за матеріалами і документами всеукраїнського семінару (м. Київ, 20 березня 2007 р.) / М-во освіти і науки України. – К. : 2012. – 30 с.
3. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: учебное пособие / Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2005. – 490 с.

РЕЗЮМЕ

М. Д. Мартенчук. Характеристика структуры профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела.

В статье рассмотрены компоненты, критерии, показатели сформированности профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела. Проанализированы методики исследования по знаниевому, деятельностно-профессиональному, профессионально-личностному критериям, которые позволили определить уровни сформированности профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела. Рассматриваются уровни профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела.

В дальнейшей работе планируется построение экспериментальной модели профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела.

Ключевые слова: компетентность, профессионально-творческая компетентность, компоненты, критерии, показатели, уровни сформированности, будущий специалист ювелирного дела.

SUMMARY

M. Martenchuk. The structure of professional-creative competence of future specialists of jeweller business.

Komponenty, criteria, indexes of formed of professional-creative competence of future specialists of jeweller business is considered in the article. Research methods for knowledge-, activity-professional, professional and personal criteria that will determine the levels of formation of professional and creative competence of future specialists jewelry are analyzed. Levels of professional and creative competence of future specialists jewelry are examined.

Further work is planned to build an experimental model of professional competence of future creative professionals jewelery.

Key words: *competence, professional-creative competence, komponenty, criteria, indexes, levels of formed, future specialist of jeweller business.*